

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr B. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Bents, Grand Rapids; Dr C. Bouma, Zwolle; Dr K. Fernhout, Vriesland; Prof. Dr F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Kolzer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meina, Groningen; Dr D. Postma, Bargerodorp; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; E. Visser, Arnhem; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Frankfort; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:
Prof. Dr V. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.

Drukkers-uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 30000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f1.50 en voor Ned.-Indië f1.80 — per jaar.
Advertentieën: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f0.15.

Tot nadere aankondiging is het adres van den Eindredacteur: DUITSCHE KAMPWEG 10, WOLPHEZEN.

INHOUD: Uit de Schrift: Het snelle gebed. (Neb. 2:4b). — Kerkelijk Leven: Als een eenzame musch. Krypto-schismatieken. — Het Doek van de Week. — Uit de Buitenland: Kerken: Verstemmen. Perschoon. — Vragenbus. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

UIT DE SCHRIFT.

Het snelle gebed.

Toen had ik tot God van den hemel.
Nehemia 2:4b.

„Even bidden“ — Nehemia deed het.
„Even bidden“ — dat doen wij soms ook.
Hoe deed Nehemia?
Hij had Jeruzalem lief; „de stad van de begrafenissen zijner vaderen“ lag woest. En hij leed er onder.

Nehemia schimpte niet op de vaderen. Hij zei niet: „och — die hebben hun tijd gehad“.

Hij begreep, dat de reformatie van Jeruzalem beginnen moest met den wederopbouw van het oude Jeruzalem, met het weer in eere komen van de gedachtenis der vaderen.

En nu begrijpt hij het groote gewicht van dit moment.

De koning vraagt hem: „Wat verzoekt gij nu?“
Biddende vroege heeft een verrassend gevoel.
Maar ook: middellijk gezien hangt van het antwoord, dat nu komt, alles af.

Nehemia leefde met zijn hart dicht bij zijn God en bij de zaak van zijn God.

Maar nu, in dit zoo gewichtig moment kan hij niet anders doen, dan dat beleven.

Hij denkt „leest“ aan zijn God.
En spreekt met Hem.

Terwijl het gesprek met den Koning verder gaat.

Onze snelle gebeden zijn een bijzonder bewijs van genade, of een speciaal bewijs van verachtering in de genade.

Ze rijzen omhoog, omdat we zoo dicht bij God leven, en elk oogenblik het contact met Hem hebben, als „ter critic“ voor onze zaak en voor Gods zaak uitziend.

Of ze rijzen omhoog, omdat we zoo ver van God leven, en we toch even ook Hem zijn eer moeten geven. Dan wordt het „even bidden“, „even u zegen vragen“, „even stil wezen“.

Onze snelle gebeden rijzen op, omdat we zoo vol zijn van God.

Of onze gebeden bewijzen, dat we zoo leeg zijn van God.

We zien ook hier: we kunnen deze dingen niet meten met een meetlat; het zit 'm niet in de lengte en niet in de kortheid; het komt op het hart aan.

Arm zijn we, wanneer we snel bidden.... uit armoede, uit wereldsgezindheid, uit haast, uit gejaagdheid, omdat we niets te zeggen hebben....

Arm zijn we, wanneer we snel bidden in nood... omdat we nu opeens aan God denken, omdat we in Hem een nuttig gebruiksartikel van het moment zien....

Doet gij zoo, mijn lezer? Och waarom maakt ge Uzelf zoo arm, waarom wilt ge niet beleven den rijkdom en de gunste van de stage nabijheid van Uw God in Christus.

Wie dicht bij zijn God leeft, ervaart den zegen van 't gebed.

Dan kent ge ook wel 't snelle gebed. Wanneer man en vrouw samen zijn in critieke omstandigheden, dan wisselen ze, ook in anderer tegenwoordigheid, dikwerf snel een blik. Dat is het verstaande contact der liefde. Zoo is het contact met 't God, wanneer ge dicht bij Hem leeft. Het snelle overspringen van de vonk; de liefde heeft contact; de zucht wordt een welsprekend lang gesprek in één moment uitgezegd....

En dan antwoordt God.

Er gaat opeens een vonk van zijn licht gloeien.
De hoop, het geloof is sterk.
God is er..... vlak bij ons.
Ook door het snelle gebed is 't waar:

Gods verborgen omgang vinden
Zielen, daar Zijn vrees in woont.

J. W.

KERKELIJK LEVEN.

Als een eenzame musch.

Voor schrijver dezes naar Hongarije reisde, meende hij een waarschuwingssignaal te moeten geven. De van der Vaart Smit had een artikel in „Gereformeerd Theol. Tijdschrift“ geschreven, waartegen wij ernstige bedenking hadden.

De aandacht van onze kerkelijke pers was juist door een andere kwestie in beslag genomen, zodat zij op bedoeld artikel niet zoo snel reageerde, als zij gewoonlijk doet.

Alleen schreef een redakteur van een onzer kerkelijke bladen, dat hij benieuwd was, wat men tegen het belooft van Dr Smit zou inbrengen en hij betuigde er zijn instemming mee.

In deze omstandigheden achtten wij een waarschuwing niet overbodig en gaven wij kennis van ons voornemen om te gelegener tijd op deze zaak terug te komen.

Immediats is de situatie geheel veranderd.

Onze kerkelijke pers kwam tegen Dr Smits artikel in beweging.

Dr Smit had drieërlei beweerd:

1o. dat de zoogenaamde vroegdoop eigenlijk een Roomsche praktijk was, welke onze Gereformeerde vaderen in het begin vergaten uit te zuiveren;

2o. dat de doopvragen aan de ouders niet het karakter hebben van stipulatiën, gelijk onder ons de gangbare beschouwing is, maar van het afnemen van een geloofsbelijdenis;

3o. dat de ouders mee den Doop ontvangen.

Met elk van deze stellingen waren we het oneens, maar de laatste achtten wij het bedenkelijkst. Herinneren we aan wat Dr Smit in deze aan-dorst.

Hij schreef:

„Werpt men b.v. de vraag op, of bij het gebruik van het sacrament het sacrament alleen aan het kind bedien wordt, dan wel aan de ouders en het kind samen, dan is het antwoord op deze vraag voor alle reformatische denkers: aan de ouders en het kind samen. In elk sacrament toch zijn er twee deelen te onderscheiden, een verbondshandeling onzerzijds en een verbondsbevestiging van Gods zijde. In den volwassenden doop (de doop en dus ook de doop, van welke de kinderdoop is afgeleid — niet omgekeerd) is er daarom eerst een geloofsbelijdenis van de zijde des menschen, die gedoopt staat te worden. En als daarna de Kerk in den Naam des Heeren deze belijdenis als een ware geloofsbelijdenis aanvaardt, kan zij in den naam des Heeren op grond van het Verbond Gods het teken en zegel toedienen. Het sacrament begint echter niet, waar het teken en zegel begint. Het sacrament begint bij de geloofsbelijdenis, de actus a parte hominis (handeling van de zijde des menschen) en wordt voortgezet „zoo dikwijls als“ (gelijk de mooie woorden van het Avondmaalformulier zeggen) de mensch geoorij tot zijn God komt, door de beteekening en verzorging van de verbondsweldaden Gods, de tweede helft van het sacrament, met de actus a parte Dei (handeling van de zijde Gods). Val men dit nu wel in het oog, dan is duidelijk dat dit tweemaal zich in den kinderdoop over de ouders en het kind ver-deelt. Het eerste deel van het sacrament, de geloofsbelijdenis als opheffing der handen tot de verbondsweldaden Gods, kan niet door het kind, maar door de ouders geschieden. Het teken en zegel valt op het kind. De genade der Verbondsweldaden valt dan echter weer op ouders en kinderen samen en wordt „psychologisch en historisch vermitteld“ door de ziel en het leven, bidden en werken der ouders en hun kind met hen, „zoo dikwijls als“ de ouders in het geloof, en hun kind met hen, pleuren op de verbondshelof-ten huns Gods.

Op de vraag: nemen dus de ouders bij den kinderdoop daadwerkelijk aan en in het sacrament deel, — moet onzes inziens bevestigend geantwoord worden. De reformatische beschouwing sluit zelfs onzes inziens het ontkennend antwoord op deze vraag buiten.“

Door de hooge verzekering, dat „alle reformatische denkers“ het hiermee eens moesten zijn, liet men zich niet overbluffen.

De Post van Axel in het „Gereformeerd Theologisch Tijdschrift“, Prof. Bouwman in „De Bazuin“, Dr H. S. Bouma in de „Gereformeerde Kerkbode van Amsterdam-Zuid“, Dr H. Kaajan in de „Utrechtsche Kerkbode“ en nog tal van anderen namen zijn artikel onder handen en lieten er niets van heet.

Vooraf prof. Bouwman toonde in „De Bazuin“ in den breede aan, dat Dr v. d. V. Smit zich op een kerkrechtelijk pad had gewaagd, dat voor hem al te glibberig was.

Op het dogmatisch pad gleed hij nog jammerlijker uit.

De Broekstra kon dan ook in de „Leidsche Kerkbode“ konstateren: „alleen Dr Bouma van Zwolle stond aan zijn zijde, maar overigens staat Dr v. d. V. Sm. tamelijk wel als een eenzame musch op 't kerkelijk dak“.

Zelfs dit is nog een weinig te gunstig voorgesteld. Want ook Dr Bouma heeft Dr Smit wat zijn derde bewering betreft later verloochend.

Hij noemde dit het zwakke punt in diens betoog.

Dr Smit is hierin geheel en al een eenzame musch.

Dit stelde ons voor de vraag: heeft het nu nog zin onze belofte in te lossen?

Een eenzame musch te bestrijden in een artikelreeks heeft weinig aantrekkelijks.

Het zou zelfs iets Don-Quichotachtigs hebben. Niemand duide het ons daarom envel, dat wij, nu de omstandigheden zoo sterk veranderd zijn, ervan af zien.

Trouwens, de bewering, dat de ouders mee den Doop ontvangen, draagt de ongerijmdheid voor zich uit.

Dan zouden ouders, die een dozijn kinderen hebben, welbeschouwd derien maal gedoopt zijn.

Dat is een wederdooperij, waarvoor zelfs Jan van Leiden zou zijn teruggeschrokken.

Het is evenwel goed, dat men dit artikel niet heeft laten passeeren.

Wat een ellende hebben we er niet van beleefd, dat indertijd in „De Vrije Kerk“ het bekende artikel van Dr Veltman over de slang zonder tegenpraak is opgenomen.

Dat onze kerkelijke pers de gedachte van Dr v. d. V. S. geïnterneerd heeft, is op zichzelf reeds van waarde.

Krypto-schismatieken.

Dat in de laatste weken opnieuw een predikant de gemeenschap met zijn kerk verbrak, zich uit het kerkverband losscheurde om zich bij de schismatieken te voegen, deed de vraag rijzen of er onder onze predikanten misschien meer van zulke krypto-schismatieken, d.w.z. schismatieken, die zich om de een of andere reden schuil houden, zijn.

Zelfs werd ons gevraagd of het met het oog op dit geval niet raadzaam ware alle predikanten een verklaring, gelijk die destijds aan Dr Geelkerken werd voorgelegd, naar de gevallen gewijzigd, voor te leggen.

Wij kunnen echter in dezen zin niet adviseeren. Dat een predikant het kerkverband verlaat, is nog geen bewijs, dat nog anderen hetzelfde willen doen.

Ook al bericht men achteraf: het verwondert ons van dien predikant niet, hij stond ook vroeger niet al te sterk, wordt daardoor zulk een algemeen onderteekening nog niet gemotiveerd.

Immers, men zou door zó te handelen alle predikanten voor zwak verklaren.

Die konsekwentie zal wel niemand voor zijn rekening nemen.

Hoezeer het ons leed doet, wanneer weer een predikant tot scheuring overgaat, aan den anderen kant wordt de toestand er gezonder door, wanneer een krypto-schismatieke als schismatieke openbaar wordt.

Maar dat mag ons niet wantrouwend tegenover allen maken.

Als De Wisse schouwt en zich bij de Christelijke Gereformeerde Kerk voegt, zal men toch niet voor slaan om alle predikanten te laten verklaren, dat zij de Gereformeerde Kerk beschouwen als de zuiverste openbaring van het lichaam van Christus.

Er laten zich toestanden denken, dat zulk een algemeene ondertekening in het profijt der kerken moet geacht.

Maar dan moet de kerk in verval zijn.

Dan moet een dwaling zoo diep zijn ingevreten, dat speciale behandeling onmogelijk is geworden.

Daarvan is thans echter geen sprake.

Of wij het dan voor uitgesloten houden, dat er nog meer krypto-schismatieken zijn?

Deze vraag mag o.i. ons niet bezig houden.

Met de hypocrieten hebben de krypto-schismatieken (men lette op het derde der vergelijking!) dit gemeen, dat wij ze niet kunnen onderscheiden van anderen.

Doch gelijk er zoo gepredikt moet worden, dat de hypocrieten het in de kerk niet kunnen uithouden, tenzij zij zich bekeeren en alzoo ophouden hypocriet te zijn, zoo hebben ook onze kerken zulk een trouw aan de belijdenis aan den dag te leggen, dat het den krypto-schismatieken te warm wordt.

Eenerzijds blijve men de waarheid, door Assen en Groningen gehandhaafd, op overtuigende wijze verdedigen, in de hoop, dat mogelijke krypto-schismatieken de oogen voor hun dwaling opengaan.

Anderzijds wordt door het jongste geval van scheuring de ernstige vraag gesteld: wilt gijlieden ook niet beengaan?

Overigens heeft het bedoelde geval niets verontrustends voor ons kerkelijk leven in zijn geheel genomen.

Dat predikanten hun kerk en ambt ontrouw werden, kwam in het verleden meer voor en is voor de toekomst niet te keeren.

Slechts in het algemeen kan krypto-schismatieken, indien er zich nog onder ons bevinden, worden loegeroepen: weest oprecht!

HEPP.

HET BOEK VAN DE WEEK.

Mystiek. Haar vormen, wezen, waarde, door Dr. W. J. Aalders, hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Groningen.
J. E. Wolters C. M. — Groningen—Den Haag, 1928.

„Het is een hachelijke zaak over mystiek te schrijven.“

Zoo begint prof. W. J. Aalders het boek, waarvan we hier den titel noemen.

Dit klinkt bijna als een verzuchting.

Men hoort er als het ware het gekluk der spreekwoordelijke loden schoenen in, waarmee iemand zich op weg begeeft.

En wanneer die weg meer dan een half duizend bladzijden lang is, gelijk hier het geval is, moet men zijn moed bewonderen.

Prof. Aalders heeft reden voor zijn verzucht.

Druk wordt er over mystiek geschreven.

En druk wordt er aan mystiek gedaan.

Doch zij, die erover schrijven, nemen gewoonlijk een andere houding tegenover de mystiek aan dan zij, die er aan doen.

Sinds de Aufklärung is de theologie en de godsdienstfilosofie de mystiek niet gunstig gezind. En vooral zij, die uit de school van Ritschl voortkwamen, meenden zich geroepen tegen haar als tegen een ontwaardingsverschijnsel te waarschuwen. Zelfs orthodoxen van den uitersten rechtervleugel deden daaraan mee. Zoo dragen de meest uiteenlopende geestesrichtingen steunen aan om haar daarmee te kneuzen, neer te werpen, te doodden.

Het opmerkelijke daarbij is, dat men het er niet over eens is, wie men nu eigenlijk steunt. Telkens komen er nog nieuwe bij. Men zou zeggen, dat, om te weten wat zij misdoet, haar wezen moet vaststaan. Maar terwijl de mond over haar wezen twist, neemt de hand een steen op. Waarvan zij zich schuldig heeft gemaakt, kan niet beslist worden. Alleen geldt dit als een axioma: zij is schuldig.

Als echter de mannen der officiële wetenschap bij het invallen van het duister hun bedrijf hebben gestaakt, sluiten geesten, die op den naam van modern prijs stellen, naar den steenhoop toe, halen de blanke vleeschmassa eronder vandaan, wrijven haar in met een of ander middel, dat de levensgeesten opwekt, passen de kunstnatgeademhaling op haar toe, betoveren haar tot bezieling en zwaaient voor haar de wierookvaten. De mystiek is in onzen tijd in trek. Het woord alleen geeft reeds eerbetoon aan een streven. In de salons zijn mystieke dichters in trek.

Zoo is het nu eenmaal in de wonderbare wereld, die wij de onze noemen. Als de zon hangt aan den hemel staat, wordt de mystiek door gekrakte en gebefte heeren begrepen. Als de schemer valt

wordt bij sprookjesachtig toortslicht de ethische figuur der mystiek door scherpgetrekkende silhouetten met oogen, die dweepstralen schieten als in processie rondgedragen.

Hier heeft men slechts één van de duizend en één tegenstrijdigheden van onzen tijd.

Er blijven er nog duizend over.

Prof. W. J. Aalders echter, ofschoon man van officiële wetenschap en alzoo aan zijn stand verplicht krachttermen hard als keien naar de mystiek te slingeren, neemt het voor haar op. Hij neemt het voor haar op op klaarlichten dag en loopt in de rij der duistere dweepers niet mee.

Van hem was niet anders te wachten.

Hij heeft in deze antecedensten.

Men wist reeds wat men aan hem had.

Een belangrijk deel van zijn leven heeft hij aan de mystiek gewijd en telkens in brochure gebodschapt, dat hij haar waardeerde.

Dit boek zet de kroon op zijn jarenlangen arbeid.

Hier voegt een eeresaluut.

Zijn levenswerk zal misschien ramor in casa brengen bij de mannen der officiële wetenschap.

Misschien ook de diepe stilte der negeering.

Voor die negeering kan bij voorbaat verontschuldiging worden uitgedacht.

Hij schreef in het... Nederlandsch. In soepel, in smakelijk, hier en daar zelfs in schitterend Nederlandsch. Maar Nederlandsch blijft Nederlandsch. Daarvan kan men notitie nemen als het zoo eens uitkomt.

Prof. Aalders deed meer, waarmee wij onze ingomenheid moeten uitspreken, dan dat hij de mystiek weet te waardeeren. Hij vindt zelfs in het Oude Testament een van de bronnen der mystiek. En het was zoo eendrachtig door vele mannen van de officiële Oudtestamentische wetenschap uitgemaakt, dat er in die boeken geen greintje mystiek voorkomt! Hij verzet zich tegen die uitspraak! Hoe durft hij!

Daarenboven neemt hij een principieel onderscheid aan tusschen christelijke en niet-christelijke mystiek. Volgens hem is het christendom normatief en staat daarom kritisch, keurend tegenover alles wat zich als mystiek aandient. Ook hiermee komt hij met het oordeel van hen, die zich de vertegenwoordigers der officiële wetenschap voelen, in konflikt. Zij vinden het enghartig om alleen binnen het christendom de ware mystiek te zoeken.

En om nog dit te memoreeren — prof. Aalders heeft den euvelen moed om zelfs bij Calvijn mystiek te ontdekken! Dit strookt in het geheel niet met het Calvijn-beeld, dat men zich buiten den kring van de Calvinisten zelf had gevormd. Calvijn een mysticus! Het lijkt schier een contradictio in terminis!

Voor ons zijn dit allemaal redenen om het boek van prof. Aalders in hooge waarde te houden.

Ons land maakt hiermee te midden van de omvangrijke literatuur, welke op vreemden bodem hierover verscheen, geen slecht figuur.

Hoezeer we echter zulk een prestatie en zulk een moed bewonderen, wij mogen onze teleurstelling niet verbergen.

We zullen ons wel wachten voor het nietszeggende, voor het dooddoenerige vonnis: dit is nog niet HET boek over de mystiek.

Natuurlijk niet.

HET boek over de mystiek zal door geen sterveling geschreven worden, net zomin als HET boek over de scholastiek, HET boek over Augustinus, HET boek over... men vult zelf maar in.

Liever wil ik trachten aan te wijzen, waar de oorzaak van den onbevredigenden indruk, welke dit boek achter laat, onzes inziens ligt.

Zij is — om een beeld aan een aangename vakantiebezigheid; het fotografeeren te ontleenen — hierin te zoeken, dat prof. Aalders niet scherp instelt.

Dat blijkt reeds aan het begin.

Daar heeft hij het over de moeilijkheid om een gezichtspunt te vinden, vanwaaruit de mystiek zich laat overzien. Hij voor zich kiest dat gezichtspunt in de theologie. En dan laat hij er dadelijk op volgen: „En bij de theologie denk ik bepaaldelijk aan de godsdienstfilosofie.“

Tusschen theologie en filosofie, in dit geval: godsdienstfilosofie, wordt door hem niet scherp onderscheiden.

Hij voelt dat zelf ook.

Vandaar dat hij er aan toevoegt: „Ik ga hier geen uiteenzetting geven van de encyclopaedische vraagstukken der theologie. Ik plaats alleen, als door weinigen weersproken, de stelling, dat de theologie te doen heeft met de wetenschappelijke behandeling van den godsdienst en dat de godsdienstfilosofie in het bijzonder is belast met de vraag naar het wezen, de waarheid en de waarde van den godsdienst.“

Door weinigen weersproken?

Zou prof. Aalders hier in het geheel niet gedacht hebben aan de Gereformeerde theologen, die de stelling dat de godsdienst het object is van de wetenschappelijke theologie, niet voor hun rekening nemen?

Van een man als prof. Aalders mag niet ondersteld, dat hij de Gereformeerden als een quantiteit négligable beschouwt!

Hij moet alzoo in oprechtheid meenen, dat zij

met zulk een opvatting van theologie vrede kunnen nemen.

Toch vergist hij zich.

Voor de Gereformeerden is het object van de theologie de Godsopenbaring en niet de godsdienst. Zij kunnen zich aan een omschrijving als die van prof. Aalders niet gewonnen geven.

En nu zegt intuïtie prof. Aalders wel, dat het zoo nog niet heeltemaal in het reine is. Daaruit is de zinsnede te verklaren: „Ik begeef mij nog niet in den strijd, die door de tegenstelling: theologie—godsdienstwetenschap pleegt te worden ontzet.“

Maar hij prefereert dat min of meer onscherpe. Want geeft hij het prijs, dan bevindt hij zich midden in den strijd.

En hoeveel moed hij ook heeft betoond door het voor de mystiek op te nemen, hij wil geen strijd tot het einde toe.

Hij wil den strijd niet uitstrijden.

Dit mag niet toegeschreven aan gemis aan persoonlijkheid. Hierachter werken geestesstructuur en milieu.

Het kontrastrijke wordt door prof. Aalders niet begeerd.

Maar daarom verdwijnen dan ook uit zijn teekening van de mystiek tegenstellingen en onderscheidingen, welke in de werkelijkheid bestaan.

Ofschoon hij de scheiding erkent tusschen christelijke en niet-christelijke mystiek, blijft hij toch in gebreke de scheidslijn aan te geven.

In plaats van de Godsopenbaring, maakt hij het christendom normatief. Daardoor verspeelt hij evenwel de norm om te beoordeelen, wat in het christendom werkelijk christelijk is en wat niet.

Hij leidt het begrip der ware mystiek niet af uit de Schrift, maar hij rubriceert haar uitspraken, welke hiervoor in aanmerking komen eenvoudig onder de verschijningsvormen van de mystiek naast vele andere.

Hij bedient zich bij zijn beschouwing van de phaenomenologische methode van Scheler, hoewel weer niet konsekwent en onder duchtige reserves.

En een der kenmerken van deze methode is, dat zij het normatieve van de Schrift op zij schuift.

Onder de onderscheidingen, welke door den schrijver in schemer worden gezet behooren ook die tusschen mystiek en religie en die tusschen mystiek en geloof.

Over de eerste handelt hij breedvoerig, maar de juiste verhoudingsbepaling onthoudt.

De laatste schijnt hij min of meer uit te wisschen.

Zoo zouden we kunnen voortgaan.

Veel en velerlei brengt prof. Aalders bij zijn onderwerp te pas: de kosmos, het leven, de zedelijkheid, de samenleving, de kunst, de cultuur, de psychologie, de kenleer, de theologie, de ethiek, de sociologie, de aesthetiek enz.

Maar gedurig stuit men weer op gemelde eigenaardigheid.

Hij wil de mystiek gaarne in haar synthetische betekenis zien.

Doch vergeet hij niet te zeer, dat een goede synthese, wanneer zij door onzen geest gekonstrueerd wordt, een scherpe analyse onderstelt.

Op meer dan één plaats wordt er in dit boek gehandeld over het wezen der mystiek.

Maar wanneer men het sluit en zich afvraagt: wat verstaat nu de schrijver onder mystiek, zal men of een zeer omslachtig antwoord moeten geven of elk antwoord schuldig moeten blijven.

Dat is voor een boek kritiek.

Evenwel belet ons dit niet om zijn verdiensten, waarvan ik er enkele opsomde, ten slotte nog eens te accentueeren en zijn schrijver te danken voor den materialenrijkdom, welke hij nu in dienst van de gemeenschap stelde.

Niet alleen landgoedsbezitters verdienen den dank van het publiek, wanneer zij aan het publiek vrije wandeling toestaan in hun uitgestrekte bosschen, maar meer nog de bezitters van geestelijke goederen, welke zij moeizaam hebben verworven, wanneer zij daartoe door publiciteit den toegang voor ieder openen.

HEPP.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

Pers-stemmen.

De Synode van de Chr. Ger. Kerk in Amerika. II.

Inzake de volgorde in den eeredienst heeft de Synode te Holland, Michigan, een beslissing genomen.

Naar de Am. „Wachter“ meldt is zij deze:

1. Votum	1. Psalm [Votum]
2. Zegenroef	2. Voorgebed of
3. Psalm	3. Zegenroef
4. Lezing der Wet en van de hoofdsom der Wet naar Matth. 22 indien begeerd.	
5. Belijdenis der zonden of boetspalm (of beide).	
6. Absolutie.	
7. De Twalf Artikelen (door den leeraar of door den leeraar en de gemeente te zamen).	
8. Psalm.	
9. Algemeen gebed, besloten met het gebed des Heeren (het laatste alleen door den leeraar of mede door de gemeente).	
10. Collecte en Psalm.	

11. Gebed te laten
12. Schrift
13. Predik
14. Dankz
15. Psalm
16. Zegen.

Deze v
Met het o
dere week
dragen de
Ook bes
raden aan
hun geme
aangenom
den, zond
meenten i
verwacht
kerkerade
kerkvisita
gang is.
De Syn
wen ge
openba
dan die
zijn op
nomen we
kelijke ee
houden z
wezen we
en dat zij
dezen an
zullen da
eigen ha
gen den
De Chr.
dus vor
Bij ons
dit punt
Zelfs me
hierover
Wij kun
dan geluk
maaktheid
Vooral
vinistische
absolutie i

(Inzending
nederland)

Verleden
het zetje
Ik was ju
nog in ee
uitslag, st
bevredigin
teerden, c
serveer
ner wege
innerden.
En nu
gezet.
Daarom
staat van
persakker

Dr H.

De uit
aansluit
vereenig
len", be
eens lid
En als
H. V. a
geven a
dan het
verband
naar de
Ook l
steit is
Heer
lid zijn
derland
Heer
lid zijn
derland
De l
moeten
Kerken
Of ik
Onze
hoofdza
samen
land".
Beter
Kerken
inter-k
t Gu
wetens
refo
Geref
dunnin
De he
Kb. Am
Het
aangem
voorste
om-zee
sultaat
lijk gez
on 3 H
Comm